

Przydatność polskich odmian porzeczki czarnej do uprawy towarowej w warunkach centralnej Polski

Porzeczka czarna (*Ribes nigrum* L.) jest gatunkiem powszechnie uprawianym w wielu krajach na kilku kontynentach w strefie klimatu umiarkowanego. Polska od wielu lat jest zdecydowanym liderem w produkcji i eksporcie tych owoców (55-58% światowej produkcji). Z danych GUS i FAO (2024) wynika, że w ostatnich latach roczne zbiory porzeczek czarnych wynoszą 92-140 tys. ton. Wysoka produkcja tych owoców i pozycja w rankingu światowym jest efektem postępu biologicznego, w postaci wyhodowanych odmian porzeczki czarnej w Zakładzie Hodowli Roślin Ogrodniczych (ZHRO) Instytutu Ogrodnictwa – PIB oraz nowych technologii produkcji, w tym kombajnowego zbioru owoców.

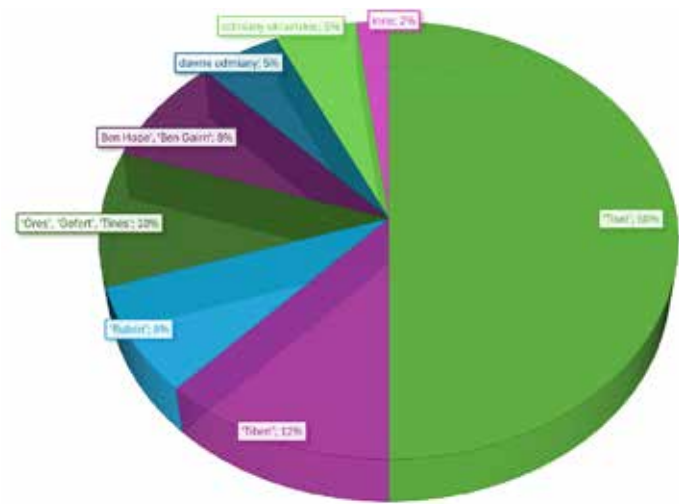
Dotychczas w ramach prac hodowlanych uzyskano 10 odmian ('Tisel', 'Tiben', 'Ores', 'Ruben', 'Tines', 'Gofert', 'Polares', 'Tihope', 'Polben' i 'Polonus'), które znajdują się w krajowym rejestrze Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU). Większość odmian objęta jest także wspólnotowym prawem ochrony na terytorium krajów UE, a trzy odmiany – 'Gofert', 'Polares' i 'Tihope' – otrzymały w 2016 r. patent roślinny w USA. Polskie odmiany porzeczki czarnej zyskały duże uznanie wśród krajowych oraz zagranicznych plantatorów. Z dostępnych danych wynika, że aktualnie w naszym kraju plantacje towarowe w 80% złożone są z rodzimych odmian. Wśród nich najpopularniejsza jest odmiana 'Tisel' – ok. 50% udziału (tab. 1, wyk. 1).

Tab. 1. Udział rodzimych odmian w nasadzeniach produkcyjnych porzeczki czarnej w Polsce

Lp.	Odmiana	Rok rejestracji w COBORU	Udział w produkcji [%]*
1.	'Tisel'	2000	50
2.	'Tiben'	2000	12
3.	'Ores'	2005	2
4.	'Ruben'	2005	8
5.	'Gofert'	2010	4
6.	'Polares'	2014	0,5
7.	'Tihope'	2014	5
8.	'Polben'	2019	1
Razem			82,5

*na podstawie informacji od członków Polskiego Stowarzyszenia Plantatorów Porzeczki (PSPP), dawniej Krajowego Stowarzyszenia Plantatorów Czarnych Porzeczki (KSPCP) i własnych danych.

Wyk. 1. Udział rodzimych odmian porzeczki czarnej w towarowej uprawie w Polsce

Badania wdrożeniowe były prowadzone na plantacji rosnącej na glebie średnio żyznej (klasa IV a i b) w Sadzie Doświadczalnym w Dąbrowicach k. Skierniewic. Obiekt badań stanowiły krzewy 9 odmian porzeczki czarnej: 'Tisel', 'Gofert', 'Ores', 'Polben', 'Tihope', 'Tiben', 'Ruben', 'Polares' i 'Polonus' (uszuregowane wg pory dojrzewania i zbioru owoców). Doświadczenie założono w układzie bloków losowych w 4 powtórzeniach, po 50 krzewów na poletku, posadzonych w rozstawie 3,80 x 0,50 m (ok. 5 tys. szt./ha). Krzewy każdej odmiany rosły w oddzielnych rzędach o długości ok. 150 m. Po wejściu krzewów w okres owocowania (w 3.-8. rok po posadzeniu) oceniano następujące cechy:

- siłę wzrostu (pomiar wysokości i szerokości roślin) i wielkość krzewów (jako iloczyn wysokości i szerokości; w m²);
- pokrój krzewów (jako wskaźnik przyjęto iloraz wysokości i szerokości roślin);
- termin dojrzewania (zbioru) owoców;
- plon owoców w kilogramach z krzewu i w przeliczeniu na t/ha;

- wielkość owoców określaną jako średnia masa (w gramach) 100 losowo wybranych jagód z każdego poletka na 4 próbach.

Celem badań była ocena wartości produkcyjnej w/w odmian w warunkach centralnej Polski. Wyniki z 5 lat badań z przedstawiono w tabelach 2 i 3.

Tab. 2. Siła wzrostu i pokrój krzewów badanych odmian porzeczek czarnej w doświadczeniu demonstracyjno-wdrożeniowym, SD w Dąbrowicach (średnie z 5 lat)

Odmiana	Wysokość roślin [cm]	Szerokość roślin [cm]	Wielkość krzewu [m ²]*	Wskaźnik pokroju krzewu**
'Tisel'	124,5	130,6	2,13	1,00
'Gofert'	123,5	173,1	2,18	0,77
'Ores'	113,7	165,1	1,93	0,74
'Polben'	117,5	159,4	1,84	0,76
'Tihope'	132,3	198,9	2,68	0,72
'Tiben'	128,1	185,1	2,42	0,74
'Ruben'	118,1	149,5	1,80	0,83
'Polares'	113,3	141,8	1,64	0,86
'Polonus'	101,1	100,2	1,04	1,06
średnie	118,7	156,0	1,96	0,83

* wielkość krzewu = iloczyn wysokości i szerokości roślin;

** wskaźnik pokroju krzewu = iloraz wysokości i szerokości roślin

Tab. 3. Termin zbioru owoców, plonowanie i masa owoców badanych odmian porzeczek czarnej w doświadczeniu demonstracyjno-wdrożeniowym, SD w Dąbrowicach (średnie z 5 lat)

Odmiana	Termin zbioru owoców	Plon owoców		Masa 100 owoców [g]
		kg na krzew	t/ha	
'Tisel'	10.07.	1,93	9,7	104,0
'Gofert'	13.07.	1,88	9,4	109,7
'Ores'	16.07.	1,39	6,9	93,8
'Polben'	18.07.	1,96	9,8	127,7
'Tihope'	18.07.	2,19	11,0	136,8
'Tiben'	21.07.	2,35	11,8	110,9
'Ruben'	21.07.	1,68	8,4	127,7
'Polares'	26.07.	1,27	6,3	88,7
'Polonus'	26.07.	0,59	2,9	65,9
średnie	–	1,69	8,5	107,3

Podsumowanie

- Odmiany porzeczek czarnej hodowli IO-PIB – 'Tisel', 'Ruben', 'Gofert', 'Tihope', 'Tiben' i 'Pol-

ben' – w doświadczeniu wdrożeniowym założonym w warunkach centralnej Polski potwierdziły swoją wysoką wartość produkcyjną.

- Krzewy tych odmian wytwarzają duże lub średniej wielkości owoce, o wysokiej jakości oraz przydatności do przetwórstwa i zamrażalnictwa.
- Słabo rosnąca odmiana 'Polares' plonowała na średnim poziomie, rośliny tej odmiany **do dobrego plonowania wymagają żyzniejszych gleb i umiarkowanych opadów atmosferycznych**. Wytwarza małe i średniej wielkości owoce o wysokiej przydatności do przetwórstwa. Dużą zaletą tej odmiany jest **genetyczna odporność roślin na wielkopąkowca porzeczkowego** – najgroźniejszego szkodnika i wektora rewersji porzeczek czarnej.

Krótką charakterystyką wybranych odmian porzeczek czarnej wyhodowanych w Instytucie Ogrodnictwa – PIB z siedzibą w Skierniewicach.

'Tisel' ('Titania' x samozapylenie) – odmiana wczesna. Krzew dość silnie rosnący o zwartym, wzniesionym pokroju. Plonuje obficie i regularnie. Wytwarza średnie i duże, kuliste owoce, o wysokiej zawartości ekstraktu i kwasu askorbinowego (witaminy C), o dużej wartości przetwórczej. Można je zbierać kombajnowo. Rośliny odporne na amerykańskiego mączniaka agrestu i rdzę wejmutkowo-porzeczkową, średnio podatne na opadzinę liści.

'Gofert' (Gołubka x Fertodi-1) – odmiana wczesna. Krzew o silnym wzroście, pokrój wzniesionego z tendencją do rozchylania się w międzyczęszczu. Odmiana plenna. Jej smaczne, średnie oraz duże owoce zawierają dużo ekstraktu i kwasu askorbinowego i charakteryzują się średnią zawartością barwników antocyjanowych. Są polecane do kombajnowego zbioru. Rośliny odporne na amerykańskiego mączniaka agrestu i rdzę wejmutkowo-porzeczkową, średnio podatne na antraknozę liści porzeczek.

Fot. 1. Owoce odmian – ‘Tisel’ (A) i ‘Gofert’ (B)

‘Tiben’ (‘Titania’ x ‘Ben Nevis’) – odmiana średnio wczesna. Krzew dość silnie rosnący o pokroju szerokim z tendencją do rozchylania się pędów pod ciężarem owoców. Obfite plonowanie. Średnie i duże, kuliste owoce nadają się do zbioru kombajnowego. Mają dużą zawartość barwników antocyjanowych, wysoką kwasowość oraz średnią ilość kwasu askorbinowego, co decyduje o ich przydatności przetwórczej. Są szczególnie polecane do produkcji soków i koncentratów. Rośliny odporne na amerykańskiego mączniaka agrestu, średnio podatne na opadzinę liści i rdzę wejmutkowo-porzeczkową.

‘Ruben’ (Bieloruska Słodkaja’ x ‘Ben Lomond’) – odmiana średnio wczesna. Kulisty krzew o pokroju wzniesionym rośnie umiarkowanie silnie. Odmiana plenna, szczególnie na żyznych glebach. Tworzy średniej wielkości i duże owoce, o wysokiej zawartości ekstraktu, kwasu askorbinowego i barwników antocyjanowych, przydatne przede wszystkim do mrożenia. Polecane do zbioru kombajnowego. Rośliny są odporne na amerykańskiego mączniaka agrestu, średnio podatne na antraknozę liści porzeczek i rdzę wejmutkowo-porzeczkową.

Fot. 2. Owoce odmian – ‘Tiben’ (C) i ‘Ruben’ (D)

‘Tihope’ (Titania x P9/11/14) – odmiana średnio wczesna. Krzew o bardzo silnym wzroście i średnio rozłożystym pokroju. Plonowanie obfite. Duże i średniej wielkości owoce zawierają dużo ekstraktu i kwasów oraz średnio barwników antocyjanowych i kwasu askorbinowego. Owoce o uniwersalnej przydatności – do spożycia w stanie świeżym, do przetwórstwa (szczególnie do zamrażalnictwa) i na koncentrat owocowy. Polecane do zbioru kombajnowego. Rośliny odporne na amerykańskiego mączniaka agrestu i rdzę wejmutkowo-porzeczkową, średnio podatne na antraknozę liści.

‘Polben’ (‘Ben Lomond’ x C2/1/62) – odmiana średnio wczesna. Krzew o średnio silnym wzroście i o pokroju półwzniesionym. Odmiana plenna, szczególnie na żyznych glebach. Średniej i duże wielkości owoce mają średnią zawartość ekstraktu, antocyjanów oraz kwasów, w tym kwasu askorbinowego. Przydatne do mrożenia i przemysłu przetwórczego (głównie do produkcji koncentratu i soków) owoce można zbierać kombajnowo. Rośliny odporne na amerykańskiego mączniaka agrestu oraz średnio podatne na antraknozę liści i rdzę wejmutkowo-porzeczkową.

cd. na str. 21

Fot. 3. Owoce odmian – 'Tihope' (E) i 'Polben' (F)

'Polares' (S12/3/83 x EMB 1834/113) – odmiana o późnej porze dojrzewania. Krzew charakteryzuje się słabym wzrostem i zwartym pokrojem. Plonuje dobrze na glebach żyznych i przy umiarkowanych opadach atmosferycznych w sezonie wegetacyjnym. Tworzy małe i średniej wielkości owoce wysokiej jakości, zawierające średnio ekstraktu, dużo barwników antocyjanowych oraz kwasów, w tym kwasu askorbinowego. Można je zbierać kombajnowo. Są one przydatne do przetwórstwa, głównie do produkcji koncentratu i soków. Rośliny wytrzymałe na mróz oraz odporne na amerykańskiego mączniaka agrestu, średnio podatne na antraknozę liści i rdzę wejmutkowo-porzeczkową.

Fot. 4. Owoce odmiany – 'Polares'

Zaletą tej odmiany jest **genetyczna odporność roślin na wielkopąkowca porzeczkowego** – najgroźniejszego szkodnika i wektora wirusa rewersji.

Artykuł przygotowany w ramach realizacji zadania celowego 10.1 „Prowadzenie działalności upowszechnieniowej, prowadzenie współpracy i wymiana wiedzy z praktyką w ramach systemu AKIS”, finansowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

prof. dr hab. Stanisław Pluta
Instytut Ogrodnictwa – Państwowy Instytut
Badawczy, Skierniewice

Różne oblicza portulaki

Wśród portulak wyróżniamy dwa gatunki portulakę pospolitą (*Portulaca oleracea*) oraz portulakę wielkokwiatową (*Portulaca grandiflora*). Portulaka pospolita występuje w dwóch podgatunkach. Pierwszy z nich to *Portulaca oleracea* L. ssp. *oleracea*, a drugi *Portulaca oleracea* L. ssp. *sativa* zwana portulaką siewną lub warzywną.

Portulaki to rośliny jednoroczne, o grubych, mięsistych, czerwonych silnie rozgałęziających się łodygach i soczystych liściach. Dzięki zdolności gromadzenia wody w powyżej wymienionych organach, rośliny te doskonale znoszą suszę, ale wrażliwe są na przymrozki. Spotkać je możemy lub uprawiać na stanowisku słonecznym.

JADALNY CHWAST

Podgatunek *Portulaca oleracea* L. ssp. *oleracea* to roślina coraz częściej pojawiająca się na polach

uprawnych jako chwast, a także występująca w pasach przydrożnych, jest również rośliną ruderalną, którą często można spotkać w miejscach zmienionych przez człowieka, takich jak tereny kolejowe, parkingi i place, wysypiska odpadów, hałdy i tereny przemysłowe. Ten podgatunek portulaki pospolitej nie jest rośliną wysoką, dorasta do ok. 15-20 cm wysokości. To roślina o pokroju płozącym i wąskich liściach.

Pośród liści pojawiają się małe, żółte mało efektowne kwiaty, z których po zapyleniu tworzy

się torebka nasienna zawierająca kilkadziesiąt do kilkuset czarnych, drobnutkich nasion. Portulaka rozsiewa się sama, co skutkuje samozsiewami w kolejnym sezonie. Nie tylko rozmnaża się przez nasiona, ale także przez fragmenty roślin, które szybko się ukorzeniają. Stąd też zwalczanie portulaki w uprawach jest uciążliwe i mało skuteczne. Przede wszystkim nie należy dopuszczać do wytworzenia kwiatów.

Portulakę jako chwast w uprawach o małej powierzchni należy usuwać ręcznie, wyrwijąc całe rośliny. Można rośliny wykaszować

PODKARPACKIE

Nr 9 (141)
WRZESIEŃ 2025
Cena 3,00 zł

WIADOMOŚCI ROLNICZE

**Jesienna
Giełda Ogrodnicza
4-5 października 2025 r.**